

SANCTI
NERSETIS CLAJENSIS

ARMENIORUM CATHOLICI

SERMONES DUO

SERMO I.

Nersetis sermo ad Episcopos et Doctores atque ad omnes Ecclesiae gradus in die festivitatis Palmarum congregatos ad illius consecrationem in Armeniorum Catholicum, Gregorio Catholico ejus fratre eosdem invitante.

Ad vos sunt verba mea, Sacri Episcopi et Sacerdotes sapientesque Doctores, qui per praecipientem invitationem Capitis Ecclesiae¹, tamquam membra ad corporis implementum, ex omni parte congregati huc advenistis, ut sapienter per illud et cum illo unum ex contemptibilibus, haud sane ex pretiosis lapidibus, solerti vestra industria laevigatum aptetis in aedificationem corporis Christi². Quos humilis exiguitas personae ad id praestitae deprecatur, ut ad haec abjecta verba attentas aures inclinetis; ne auriculas dumtaxat percutiant, posteaque per aërem dissolvantur, sed ea, juxta sublimium Sapientum morem, in vobismetipsis imprimatis.

¹ Armeniacae Ecclesiae Capitulum, hoc est Gregorii Catholici, qui tunc temporis Patriar-

chalem Armeniae Cathedram tenebat.

² Ephes. 4. 12.

Bisariam dividitur rationalis natura, est enim incorporea et corporea. Incorporeorum species beatam sortita est immortalitatem atque a passionibus immunitatem, obtinuitque ex quo extitit, immutabilem gloriae locum et honorem. Illi enim, qui Dominationes nuncupantur et Potestates et Principatus et caeteri ejusdem Ordinis, nedum in alios immutarentur, exaltati fuerunt ab imis, neque in aeternum circa id, quod assecuti sunt, mutabuntur; sed semper omnino habent quod ab initio existentiae a Creatore acceperunt.

Ita fuisset et de genere nostro corporeo, si in praecepto Prototypi mansissemus. Sed quoniam per praevaricationem peccavimus, et per peccatum mortui sumus, et per mortem amisimus aeternam gloriam, atque a paternâ haereditate propulsi in hoc mundo spiuas germinante cecidimus maledictione condemnati; omne idcirco inconstans et mutabile factum est, cum divini operis aspectus, tum orbis nostri materialis potestas.

Quae quum ita sint; sapienter natura nostra excogitavit (quin potius ab alto accepit); ut quemadmodum immortales, ita et mortalium genus in alterius locum alter suffectus, opus et potestatem obtineat. Eodem modo Prophetæ Patriarchis successerunt, atque Prophetis Apostoli et Evangelistæ, hisque eorum Successores cujuscumque Gentis et Cathedrae, Patriarchae Ecclesiaeque Doctores, qui sunt, juxta Apostolum, *ad consummationem Sanctorum, in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi*¹.

Quos inter recensitus est etiam Pater noster Gregorius Armeniae Illuminator, atque ex eo quoad animam et corpus Geniti, haeredes et successores in Cathedrâ², nec non illi, qui ad Patriarchatus munus post eos evecti fuere, Deo placentes et ex homi-

¹ Ephes. 4. 12.

² Ejus filii Vertanes et Aristaces; quorum ultimus, etsi minor natu, prior tamen Pa-

triarchalem Cathedram tenuit; deinde Vertanes in ejus locum fuit suffectus.

nibus electi
neos, Sancti
antea dicti
lum quoad
generis, ver
tores post i
crarum Sc
divinis reb
angusta ex

Postquam
summassen
xta illud,
sunt tibi fili
jure possi
meum cor
turaliter c
sapientiae
sapienti d

Nec tar
lectione j
verbis inv
ribus adn
erat igni
et ordina
voce loqu
blimis; at
in optim
nationes
alios per
laudabili
mo inst
tramur p

¹ Qui X
Cathedra
Illuminat
dentes, S
sunt cons
jaser, ide
quia eor

nibus electi usque ad majores nostros et consanguineos, Sancti Illuminatoris propinquos, Gregorium antea dictum Vahramum et Basilium¹. Qui non solum quoad corpus erant participes illius nobilitatis generis, verum et Patris virtutem spiritualiter sectatores post illos, qui Ecclesiae illuminationem per sacrarum Scripturarum versiones impleverant, qui in divinis rebus cum omni perfectione processerunt ad angusta extremæ ætatis nostræ tempora.

Postquam autem vitæ suæ cursum optime consummassent, et penes Deum fuissent congregati; juxta illud, quod scriptum est: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii*², super thronum Patrum suorum, quem jure possidebant, statuerunt Gregorium fratrem meum corpore, nec non Patrem spiritu, ab eis naturaliter corpore ac spiritu adoptatum, atque in sinu sapientiæ eorum enutritum, et ab ineunte ætate in sapienti divinatorum sensuum disciplinâ educatum.

Nec tantum corporis affinitate, sed et Spiritûs electione jam antea cognitus fuerant qualis opere ac verbis inventus est, pluribus ex antiquis prædecessoribus admirabilior. Spiritûs namque puritate similis erat igni; verborum sensu scribendique stylo elegans et ordinatus; in legendo, quasi ipsemet fuisset, qui vivâ voce loqueretur; Scripturarum scientiâ perquam sublimis; atque ingenii consiliis, juxta Domini monitum, in optimâ prudentiâ. Et quoniam adulationis comminationes pertimescebat, eum ad me potiusquam ad alios pertinet laudare. Et quoniam de universis ejus laudabilibus actionibus huc usque a pueritiâ sermo institui nequit; idcirco laudibus efferre arbitramur prudentem profugæ vitæ patientiam miser-

¹ Qui XI. sæculo Armeniæ Cathedram tenere, quique ex Illuminatoris prosapiâ descendentes, Sancti Nersis quoque sunt consanguinei. Prior, *Vghajaser*, idest *Martyrum amator*, quia eorum acta in unum colle-

git, nuncupatus, Armeniorum Patriarchatum obtinuit an. 1065, cui Basilus an. 1082, ac tandem an. 1113. Gregorius Sancti Nersis frater successit.

² Psal. 44. 17.

rimis temporibus actae; ex hoc ad illum locum transmigrasse juxta vitae istius vicissitudines; atque inter haec illaesam, ad Dei placitum, servasse Cathedram suam; nec non, difficultatibus adversantibus, extruxisse aedificia uniuscujusque Ecclesiae sanctorumque sacella, *non dans somnum oculis nec palpebris dormitationem*¹, Davidis instar.

Verumtamen propter peccata nostra nequaquam haereditate obtinuimus Sanctitatis montem, quem possidebamus²; unde per sapientiam ac veniam impediremus improbam voluntatem cogitationesque scelerum Dominantium iniquorumque³, quibus Gens nostra advenaeque subsunt. Quoad illos autem, qui nequissime jussum acceperunt ostendendi opere improbitatem, divinae iracundiae furor super eos effusus est; quemadmodum nos, qui haec norunt quique aspiciunt, certos faciant.

Quid, quod ipse fuerit fratribus ac nationalibus utilitati? quidve de suâ erga eos sollicitudine dicam? Qui veluti magnus Zorobabel dispersos congregavit, et Pater pro patribus⁴ factus est, quosdam in rebus saecularibus quosdam vero in spiritualibus regens: quemadmodum et me indignum divinarum consuetudinem disciplinarum docens, sicut aetatis maturitate, ita et muerum excellentiâ reddidit dignum. Quomodo silentio praeterrittam vel ipsam universalem beneficentiam, quae per eum et ab eo, plurimis per orbem grassantibus aerumnis, cum per Dei providentiam, tum per illius sapientiam, diligentiam effusosque sumptus, fuit millibus millium saluti redemptionique a captivitate? Novi diversarum linguarum et regionum redemptos haec praedicare.

¹ Psal. 131. 4.

² Quippe quod huc illuc transmigrare coacti ab Infidelibus stabilem amiserant Patriarchalis Cathedrae locum, quem priscis temporibus jure possidebant. Videantur circa id

Clajensis nostri questus in Epistolâ Encyclicâ prolatis: Tom. I. pag. 97.

³ Turcarum nempe.

⁴ Eo sensu accipe, quo in Psal. 44. legitur: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filii.*

Iste porro aetatem juvenem ab adversitate venerabilem nostrae cor certamen provocavit, nos coëgit. Quod tunc hac propositum est, non ejus in causâ fuisset acediam nostram.

Et quam corpore beati Eleazar morbi invadente et nos ejus jussum Prophetam gurâ medicamine, id pergis ergo peribi Moyses fuit dignus lentiâ distantes, quae cunctitudo temperat partem me est, ratione concupiscere justitiam redderem ligni operum ad demerendum

¹ Haec enim, quem scribit, et a

Iste porro, qui ab adolescentiâ usque ad virilem aetatem juxta Dei beneplacitum processit, nunquam ab adversitatibus in ullâ aetate dimotus, nunc ad venerabilem senectutem quum pervenerit, atque a nostrae corruptae naturae infirmitatibus quum sit ad certamen perductus, humilitatem nostram coram se vocavit, nosque ut in suâ divinâ sede succederemus, coëgit. Quod non modo nunc temporis; verum et antehac proposuerat; idque si minime huc usque factum est, non ejus voluntas, cui maxima inest auctoritas, in causâ fuit, sed jugiter nostra negatio ob nostram acediam nostramque rerum spiritualium deficientiam.

Et quamvis minime licebat Aaronem, quum se corpore bene haberet, deserere atque in ejus officium Eleazarum sufficere; nunc tamen, quum vis morbi invaleat adeo ut deficiat natura, compellimur, etsi et nos quidem eadem affligat infirmitas, validum ejus jussum implere. Sed animo cadimus, et, juxta Prophetam, contremiscimus. Si enim ille, qui in figurâ mediator constitutus fuerat Deum inter et homines, id patiebatur, idque sane dicebat; quanto magis ergo pertimescendum istud erit in ipsâ veritate? Ibi Moyses et altare Dei, et ille qui divino colloquio fuit dignus; heic homo, qui ab illius virtutum excellentiâ distat quammaxime. Principes namque virtutes, quae caeterarum matres habentur, prudentia fortitudo temperantia et justitia in illâ, quae in nobis imperat parte, nequaquam sunt. Haud enim, quae in me est, rationem commonui per prudentiam, neque concupiscentiam per temperantiam, neque has per justitiam erudiui; ut animam hoc pacto Dei curram redderem, juxta quatuor facies¹; sed e contra ad Maligni opera studium contuli ad contraria deslectens, ad dementiam ad acediam ad impuritatem atque ad

¹ Haec referuntur ad cur-
rum, quem Ezechiel cap. I. de-
scribit, et ad quatuor animalia,

de quibus eo loco sermo habe-
tur.

injustitiam, semper a vero Bono alienatus. Qui enim ad Deum accedit, summumque obtinet Patriarchatum, opus est in similitudine deificetur per virtutes, juxta Scripturam; idque pro virium facultatibus etiam in terrenâ nostrâ naturâ. Cujus rei nobis exemplum ii praeberunt, quos ad villicationis opus in domo suâ vocavit Deus.

Primum Prophetæ de medio pastorum electi Pastores Israël constituti fuere, qui ob sui gregis incolunitatem ad mortem usque laborantes per tormentorum viam de isto saeculo migrarunt. Post illos autem Apostolorum chorus (*sequitur*), qui mundo ejusque rebus abrenuntiaverunt, juxta Domini testimonium: *Vos de mundo non estis*¹, et juxta Paulum: *Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo*²; qui mortificationis exempla enumerans dicebat: *In jeuniis multis, in fame et siti, in egestate et nuditate*, et in iis omnibus, quae sequuntur³. De iis porro, qui propter justitiam persecutionem sustinuerunt, addit etiam causam: *Ego vinctus Christi Jesu pro vobis Gentibus*⁴. Idipsum agere praeceperunt universi quoque Pastores, qui post illos super Christi gregem constituti fuere.

Quos et Patriarchæ per orbem ad amussim imitati sunt; qui pro temporum opportunitate ubique intellectuale fidei aedificium *super fundamentum Apostolorum et Prophetarum*⁵ erexere: haud quidem ex lignis aut paleis aut calamis, quemadmodum Schismaticorum et carnalium verba et opera; sed ex animo orthodoxo et ex pluribus virtutum operibus, quae auro argento pretiosisque gemmis respondent. Ex quo factum est, ut non modo suam imaginem ad Prototypi decus similitudinemque exornaverint; verum et illorum imaginem, qui virtutes eorum sunt amplexati. Ast ego toto caelo ab eorum multiplicibus distans virtutum operibus, quonam pacto et animâ tri-

¹ Johan. 15. 19.

² Galat. 6. 14.

³ II. Cor. 11. 27.

⁴ Ephes. 3. 1.

⁵ Ibid. 2. 20.

stis et corp
ultra vires

Quomodo
tem suscip
sunt imitat
Ego autem
cut per Pr
quibus no
reddenda

Quo p
medicinam
plurimis t
dicamina
effatum:

Qua ra
multorum
Doctorem
commons
ero aut n
ri, quum
nitionis v
et mel a

Quom
ignorant
ob insip
stercori
nitate si

Quon
quum n
scipulus
quum n
modo a
ficulnea

¹ Joh

² Luc

³ Scil

illuc a
ejus in

stis et corpore infirmus suscipiam munus officiumque ultra vires meas et merita?

Quomodo audeam hujusmodi regiminis servitutum suscipere? quum bonus Pastor¹ et qui illum sunt imitati, animam suam dederint pro ovibus suis. Ego autem ne enutritus quidem sum in Dei lege sicut per Prophetam pastores Israël, exprobrabantur, quibus non de seipsis dumtaxat, verum et de grege reddenda est ratio.

Quo pacto audeam, ad exemplum Samaritani, medicinam exhibere corpori Ecclesiae, quum ipse plurimis tum occultis tum apertis vitiis affectus medicamina vix praebeam; ita ut mihi obijciendum sit effatum: *Medice cura te ipsum*²?

Qua ratione purificantem alios me proferam, quum multorum operum meorum egeam purificatione? aut Doctorem, qui doctrinae verba minime operibus commonstravi? Quomodo juxta Paulum paedagogus ero aut nutrix eorum, qui in Christo facti sunt pueri, quum minime erudierim animam meam per admonitionis virgam, neque ei praeberim sugendum lac et mel ab ubere mandatorum Dei?

Quomodo vocabor lux mundi aut sal, quum sim ignorantiae ac peccatorum caligine obductus atque ob insipientiam inutilis factus sim cum terrae tum stercori, justis scilicet ac peccatoribus, atque de bonitate sim foras ejectus ab eisdem conculcandus?

Quomodo vocor sanctorum Patrum³ Primas, quum ne dignus quidem sim vocari minimorum discipulus? quomodo Caput Ecclesiae post Caput, quum ne calcaneus quidem sim rite arbitrands? quomodo agricola et plantator vineae intellectualis et ficulneae, juxta dominicam parabolam, quum nec

¹ Johan. 10. 15.

² Luc. 4. 23.

³ Scilicet *Episcoporum*, qui illuc ad ritum Benedictionis ejus in Patriarcham Armenio-

rum convenerant. Episcopi enim semper ab Armeniis tum scripto tum verbo *Patres sancti* vocantur.

meam terram rationalem antea coluerim, nec fructum protulerim?

Quomodo, quum sim caecus, ducis munere et nomine fungar; ut mihi ductisque fiam ruinae causa? aut quo pacto esurientes saturabo sapientiae pane, vel sitientibus porrigam vitae calicem, quum ob socordiam ipse utrumque esuriam et sitiam? Veritatis sane exemplaria¹ prius biberunt in caenaculo, et postea universo terrarum orbi potum porrexerunt.

Quomodo Deum inter et homines ero mediator, qui coram Deo sistere eumque Moysis instar non audeo exorare, ne magis super populum irascatur? sum quidem et ego perterritus ab iracundiae flagellis ob multas praevaricationes immissis. Aut quomodo peccatorum iudex ero, qui ab infallibili iudice, ab eâ, quae in me est, conscientia ipse condemnor? quomodo lumine caecus audeam, juxta Prophetam, fieri speculator, qui, nedum e longe inimicum aspiciens commissos admoneam, libenter potius illius tela sagittasque, easdem consulto ignorans, in me ipso sustiueo? aut quomodo mysteriorum Dei dispensator ero, qui in divinis rebus ne unus quidem ex populo sum dignus esse?

Missa facio et caetera multiplicia huic uni gradui pro munere singillatim aptata nomina, quorum ne unum quidem infirmitati meae, etiamsi primo intuitu quis judicare voluerit, aptatur.

Idque primis apostolicis gradibus probatur. Haud enim per sanctam suavemque vitam oleo sanctitatis servivi, neque per Sacerdotium immolato Agno non occiso exhibui meipsum, juxta Apostoli monitum, *hostiam viventem, sanctam, Deo placentem*². Atque ne exiguum quidem gregem gubernans, illum requiei undâ potavi, aut in viridi loco per sapientiam pascui.

Quae quum ita sint, iisque ingenuo, hand quidem propter humilitatem, a me confessis, anceps sum in hisce duobus eligendis. Si enim id oneris susci-

¹ Scilicet Apostoli.

² Rom. 12. 1.

piam,
cum eo
infirmi
celsitu

Idque
rum p
grotus
dei no
sunt
Idque
agitur
dine
perbi
nam
stri
sto r
ultro
geru
de q

P
unus
nae
jux
se a
lent
omn
ver
nun
opo
Nu
cae
Pr

qu
gr
ult
bu
co
ins
ver

piam, quod noster Pater spiritualis poscit, vosque cum eo bonorum cooperatores; timore contremisco, infirmitatem meam atque ingentis hujusce dignitatis celsitudinem gravitatemque recogitans.

Idque magis magisque hisce temporibus aerumnarum plenis bonorumque cassis; quum sim corpore aegrotus, quumque non ab externis dumtaxat, qui fidei nostrae adversantur, sed ab iis etiam, qui nomine sunt Christiani, Ecclesiae disciplina perturbetur. Idque non solum ab infidelibus et a malis Christianis agitur, verum et ab iis, qui aequae ac nos eodem ordine eademque formâ sunt decorati¹; qui propter superbiae vitium contra Deum inventi et contra divinam hanc sedem ab initio Patriarchatûs hujusce nostri Domini usque adhuc, sanctam Ecclesiam a Christo redemptam haudquaquam ob necessitatem, sed ultro, ut omnes norunt, sub impiorum tributo redegerunt. Cujus flagitii poenas luent graviores, quam de quovis alio, in igne infernali.

Potissimam causam praetermitto: quia graditur unusquisque in viâ voluntatis suae, non autem divinae; et si quis aliquando improbos arguat, eosque juxta Apostolicum praeceptum increpet, haud modo se ad bonas fruges minime convertunt, ut plures solent, verum etiam contradicentes non parent, atque omnino inimicos insidiantesque fiunt arguentibus. Sin vero ob istorum metum sileret, nec loqueretur divinum verbum, audiret effatum: *Serve male, et piger, oportuit te committere pecuniam meam nummulariis*². Nummularii autem in unâ tantum regione, ut penes caeteras gentes, nequaquam morantur; tunc enim Praesules facile circa illos pergere et verbum sere-

¹ De iis Episcopis loquitur, qui sibi invicem Episcopalem gradum arripiebant offerentes ultro infidelibus Principibus tributa, ut ab eis in abrepto gradu confirmarentur. Qui etiam in insulâ Aghtamâr congregati conventiculum celebrare adver-

sus legitimum Catholicum Gregorium III. ann. 1114. De hac re sermonem habet sanctus Nerses in suâ quoque Encyclicâ ad cunctos Armenios datâ: Tom. I. pag. 137.

² Matth. 25. 26.

re possent. Verum propter peccata nostra per universum orbem inter extraneas gentes dispersa est Natio nostra nosterque populus : atque praeterea sancta nostra Sedes firmitate labefactata peregre vagatur per varia indecoraque loca sub tributo , extraneas timens nationes, sine auxilio et sine nostrorum oblationibus ; adeo ut nemo possit libere circumire et docere , sed furtim ut pote qui sumus persecutione vexati. Quod si haec similiaque verentes resistimus vocantis imperio ; sententiam iterum pertimesco in inobedientes latam , ut videre est in Scripturis : *Filius inobediens peribit* ¹.

Quibus fluctuationibus finem faciat non aliud, nisi oratio vestra Deo accepta. Si enim *ubi duo vel tres congregati fuerint*, juxta Veritatis effatum, *in medio eorum* est Christus ² ; quanto magis credendum est, Deum universorum adesse inter tot sanctos Patres in nomine suo pro spiritali postulatione congregatos?

Te praeterea ex toto corde effusisque lacrymis obsecro , Caput Ecclesiae ³, eosque, qui tibi adhaerent , Episcopos ac Doctores, Sacerdotes et Monachos , ut orationum vestrarum subsidio Illam pro multiplicibus necessitatibus meis deprecemini, qui in omni loco *prope est omnibus invocantibus eum in veritate* ⁴.

In primis autem modus , quo vos obsecro deprecari, juxta quod accepistis ex alto , sit iste. Precamini , ut a vitiorum peccatorumque vinculis, quibus ipsemet me colligavi, ab Illo absolvar, qui divino jussu dixit paralytico et peccatrici : *Remittuntur tibi peccata tua* ⁵ ; ut amplissimam suam beneficentiam mihi , qui olim ex lavacri generatione usque adhuc in immaculatam naturam, in triam unamque Divinitatem, meam triplici unione, animam corpore ac mente , peccavi cogitatione verbo et opere , veniam largiatur ;

¹ Prov. 13. 1. ex Arm. versione. siae Caput ac Praesul.

² Matth. 18. 20.

⁴ Psal. 144. 18.

³ Armeniaca scilicet Eccle-

⁵ Luc. 5. 20 et 7. 48.

unâque
meum
tem ben
torem
delictor
stoloru
culp
omnes
veteri
senesc
usque

Pos
tutem
ut si
missio
met
sanct
admi
ris s
mul
duce
juxta
nim
nolo
bus
cog
fide
sec
cia
ra
mi
bo
re
ra
co

ra
pe
ne

unâque simul cum animae vulneribus corpus quoque meum ab infirmitatis aegritudine sanet. Vestra autem benedictio divina, quae modo super me peccatorem descendet, sit tamquam ignis purificans me a delictorum luto: non secus ac Spiritus super Apostolorum caetum descensio. Purificet a perpetratis culpis meis internos externosque sensus et membra, omnesque animae et corporis affectiones, ut ego pro veteri novus homo efficiar, et in eâdem novitate, senescentibus in posterum passionibus, perseverem usque ad diem vocationis meae in Christo.

Post istud praeterea, quod ordine tamen ob virtutem primum est, id pro me a Domino exoptate: ut si per misericordiam suam, haud quidem ex permissione tantum¹, me ad hoc munus elegit, ipsemet infirmitati meae det virtutem atque timorem sanctum suum ad me erudiendum; ut hoc munus administratoris Catholicae Ecclesiae, atque Pastoris super rationalem gregem adimpleam, unâque simul exemplum fiam eorum, qui ad Deum sunt perducendi, recto tramite, haudquaquam deflectens, juxta divina praecepta bonaque exempla exhibita. Minime sane: quantum fieri potest, in adversam partem nolo turpiter deflectere, neque per acediam in rebus optimis neve per verba neve per opera neve per cogitationes deficere; sed recte in veritate exponam fidei regulam, atque opus in sanctitate et justitiâ et secundum Dei leges in omni bonitatis genere perficiam. Ne sim ego istiusmodi spiritualis operis muneris exercens pusillis offendiculum aut causa blasphemiae in disciplinam et fidem; sed potius intuentibus bonum exemplum exhibeam verbo et opere ad honorem gloriosi nominis Dei. Sim lux eis, qui ab ignorantiae tenebris sunt obcaecati, atque sal acre per correptionis verba iis, qui in peccatis aberrant; sim-

¹ Sensus est: Si Deus miseratione suâ vocans, non autem permittens dumtaxat (eodem sane pacto, quo res malas Deus

permittit, haud vero praecipit) me ad hoc munus elegit; ipsemet etc.

plex (*sim*) sicut columba in dilectione mandatorum Christi; et sicut serpens in rectâ prudentiâ adversus malas suggestiones Satanae et illorum, qui eo utuntur. Ut per sagacem sapientiam homines ad vitam congregem in rete apostolicam, eosque a vitiis purgatos eripiam de mundi mare ad justorum regionem, et bonos colligam in horrea justitiae. Ubi nos vobiscum digni efficiamur dicere ad Deum: *Ecce ego et filii mei, quos dedisti mihi*¹; proindeque a Domino audire: *Serve bone et fidelis intra in gaudium Domini tui*². Utinam nos omnes cum pastores tum greges perveniamus ad bona caelestia ad possidendum Paradisum in Christo, cui unâ cum Patre et Spiritu Sancto gloria et virtus in saecula: Amen.

Praeterea vos precor (quod est maxime petendum), ut devoto corde orationem offeratis ad Deum universorum pro Catholicâ quoque Ecclesiâ et pro Gente armeniacâ. Antiquos etiam Patres nostros Gregorium Illuminatorem ejusque Filios, qui pro lege divinâ ab immanis Armeniorum Regibus et a saevis Principibus crudeliter excruciatî de hac vitâ migraverunt, hos habeamus intercessores ad Deum; quin immo Deus ipse nobis sit intercessor ad illos. Ut hi prius nos absolvant ab iis, quas meruimus, imprecationibus in filios populi sui latis³; unde et ira Dei per tot temporis spatium implacabilis facta est, auferens a nobis regnum et potestatem, nosque gladio tra-

¹ Johan. 17. 12.

² Matth. 25. 23.

³ Faustus Byzantinus Armeniorum saeculo quarto Historicus, lib. 5. cap. 24. nec non alii quoque historici narrant, Sanctum Nersetem magnum saeculo item quarto Patriarcham Armeniorum cuncta mala, quae Armeniis ob eorum improbitatem obventura erant, per visum cognovisse, gentique suae post iniquum regem Babum pergenti patefecisse. Fusius autem hanc

historiam refert saeculo decimo Mesropius cognomento *Jeretz*; et post eum alii quoque ex illustrioribus Armeniacae gentis scriptoribus. Eamdem quoque visionem S. Isaac praefati S. Nersis successor habuit; prout refert quinti saeculi Historicus Armeniacus Lazarus Farpensis. Quae sane calamitates super Armeniorum gentem exinde impleri coeperunt, et usque in hodiernum diem ad amussim implentur.

dens ac
in capti
dispergi
tur post
iracundi
turam p
sequatu
vinculor
omnes
lem, in
que Pr
per nef
calicem
gibus o
diae h
Sancti
ritum S
lorum.

dens ac servituti, et, Hebraei populi ad instar, nos in captivitatem et servitutem penes universas gentes dispergens. Quumque hi fuerint placati, convertentur postea, et Dominum nostrum deprecabuntur; ut iracundiae punitionem, quam pro peccatis nostris futuram praedixerunt, auferat a nobis; ut rebelles persequatur, nosque de ore leonis eripiat; ut liberet a vinculorum domo eos, qui in tenebris sedent; ut omnes, quemadmodum filios Israël per Zorobabelem, in patriam reducat suscitans Regem justum atque Principes in Dei justitiâ confirmatos; ut sicuti per nefarios ac rebelles homines hausimus iracundiae calicem de manu Domini, ita per eos, qui divinis legibus obtemperant, calicem dulcedinis et misericordiae bibamus. Quibuscum unâ voce glorificemus Sanctissimam Trinitatem, Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen.

SERMO II.

Domini Nersetus Clajensis Armeniorum Catholici Oratio panegyrica pro festivitate supernarum substantiarum, pro Sanctis Archangelis Michaële et Gabriele cunctisque caelestibus Virtutibus ; quos Ecclesiae Christi cum universo orbe in laetitia congregatae colunt die octavâ Novembris¹.

HODIE terrestres Ecclesiae Hierarchia, mirifice exultat, caelestium Hierarchiarum solemnem agens festivitatem in honorem Domini, qui est omnium causa. Hodie pueri filiae Sionis novae concinunt supernae Sionis Filio matris primaevae, choreas pulchre ducentes unanimiter cum Seraphim, triplici conjunctum nexu Trisagium Deo. Hodie nos trina appellati et facti lux propter ejus, qui in nobis est, intellectus virtutem; laetamur memoriâ egregiae festivitatis eorum, qui secunda post Deum lux effecti sunt, atque appellati. Hodie species nostra humana, quoad creationem minor quoad vero insolentiam prodiga, quae olim alienata (*fuerat*) a Patris bonitate, nunc autem iterum clementer excepta exultat gloriosissimâ majorum fratrum festivitate; quamquam isti, quum eos lateret benigni Servatoris dispensationis mysterium, in atrium laetitiae eorum, qui nobiscum exultant, invite intraverint. Hodie imminutum caelestis Pastoris gregem impleus humana nostra natura, quam, ut errantem quaereret, bonus Pastor, nonaginta no-

¹ Ita quidem penes Graecos aliasque Orientis Ecclesias; non autem penes Armenios, qui illorum festivitatem in Sabbato subsequenti colunt. Ex quo col-

ligere est, a quodam Graecis aliisque Orientis nationibus adhaerenti amanuensi praefixum fuisse hunc titulum.

vem in d
dit, eaq
nime er
fico affe
dens.

Hodie
pernoru
similitu
de quo
stercus
poris su
riae for
misque
festivita
tionis f

Jure
ter ga
nostrae
affirma
vo cor
ne ex
natura
bus cor
que ca
labora
que e
tiores
morta
nari?

Po
facult
rande
exem

¹ Q
sunt
bus et
imple
² C
mis.

vem in deserto, in caelo (*nempe*), relictis, descendit, eaque (*ove*) inventa, laetitiam cum eis, quae minime erraverant, fecit; festum unâ simul agit laetifico affectu pro salute nostrâ illarum vicem rependens.

Hodie nostra natura valde honorata fuit juxta supernorum Ordinum decorem ad thearchicae imaginis similitudinem usque ad perfectum numerum decem¹, de quo defecerat; latebatque sub obscuro vitio per stercus designato. Eam sane per lumen lucernae corporis sui inveniens ille, qui fulgida est Paternae gloriae forma, fecit laetitiam cum amicis bonis proximisque sibi domesticis². Cum júbilo nos in eorum festivitate congregati gaudeamus invicem retributionis foenas hostientes.

Jure quidem. Si enim cum gaudentibus unanimitè gaudere jubemur; quomodo cum veris naturae nostrae amicis, qui in nostrâ inventione gavisos fuisse affirmat verus Bonus³, non oportebit gaudium festivo corde declarare, hujusque diei honorem sermone exornare? Quia tamen de immaterialium entium naturâ et gloriâ ne sapientissimi quidem ex hominibus congrue agere possunt; quomodo ergo qui utrâque caret verbi et operis perfectione, immo contrario laborat defectu, diviuorum illorum laudes mansionesque exponere aggredietur: quum et ipsi praestantiores in humanâ virtute fuerint confessi, neminem mortalium posse de caelestibus condiguae sermocinari?

Porro etiamsi improbandus sit, qui res praeter facultatem aggreditur; haud tamen omnino desperando tendere decet ad humiliora; sublimi namque exemplo labentem spem corroborare possumus. Si

¹ Quatenus nimirum novem sunt Angelorum Ordines, quibus et nos superadditi decimum implemus numerum.

² Cum Angelicis nempe turmis.

³ Christus videlicet, qui Luc. cap. 15. affirmavit, *gaudium magnum futurum in caelis coram Angelis Dei super uno peccatore poenitentiam agente.*

enim de supremo Ente, cujus essentia et gloria superat omnem mentem, locuti sunt ac loquuntur mortales ratione praediti (non quantum sit, aut quale; id enim et caelestibus inaccessum est; sed quatenus creaturae compositaeque naturae agere licet de increato ac simplicissimo; idque subobscurum et modice, nec per se, sed in quantum desuper conceditur cujuslibet vasis capacitati, ut pote in se plus minusve aëris aut aquae spirituali vitore portantis) quid ergo de creatis naturis, etsi superexcellentibus, nostro modo agere absurdum erit?

Nos enim destituti principio et fine illorum sapientiae, libere nostram insufficientiam fatemur, et illi, de quibus sermo est, tamquam patres filiorum locutionibus in aetate immaturâ, aut magistri imperfectis discipulis ignoscunt. Nec tantum veniam nobis largiuntur, verum etiam acceptas a superioribus se gratias super nos adducentes subsidium naturali ordine praestant. Quos suppliciter rogo, vobis quoque in orationibus consociari; ut ad essentiae ipsorum ordinis et stationis gloriaeque distinctionem exponendam manus mihi porrigant adjutricem.

Nec jam exigua erit res ista, quam noscere volumus, sed magni lucris spiritualis. Si enim materialium rerum perquisitio immaterialium creaturarum notitiam praebet, teste Apostolo¹: ad quamnam altiore intelligentiam non pertrahet theoria proximorum Dei intellectualium investigatio? Quapropter mentis puritatem et cordis vigilantiam auriumque auscultationem ab auditoribus meis ipsae sermonis causae, intellectuales coetus, exposcunt. Propter benignitatem enim volunt, ut sua nobis eximia politia innotescat; ut nempe ipsorum decoris desiderio aliquantulum ab inferioribus sublevati simplicem umbrâque carentem eorum luminis splendorem intueamur; atque per eos, tamquam per gradus, in supremæ lucis divinae fulgorem aspicimus; proindeque

¹ Rom. 1. 20.

illâ luce illi
qui tenebras
temnamus.

Incipimus
a primâ Lu
unde splen
petuo scat
sunt; una
est, ut pri
ritus autem
te dimanet
et concoro
primis inte
naturam
norati; p
tiae; inco
invisibile
lumina c
ligibiles
ram sive
spiritalen
materiale
les, Invis
rum Sup
Bono bo
principi
ex Immo
nistri, v
nistrant
rium: in
naturâ c

Ter
qui trib
divinita
tifies s
honorib
re Prin
tum a
sissimo

illâ luce illuminati fallaciam principis hujus mundi, qui tenebrosus est et in lucem transfiguratur, contemnamus.

Incipimus itaque, unde principium ducere decet: a primâ Luce, quae sempiterno lumen suum producit, unde splendor gloriae oritur, atque fontis instar perpetuo scaturit. Quoad hypostasim, sive faciem, tres sunt; una tamen est in eis natura. Patris proprium est, ut principio careat; Filii, ut ab eo oriatur; Spiritus autem, ut sicut fons ab origine initium nesciente dimanet. Quare universa lumina a consubstantiali et concorde illuminatione creativâ sunt producta. Imprimis intellectualium Chori ab increato lumine quoad naturam distincti, distinctisque gloriae gradibus honorati; proximi, etsi non omnino, inaccessae Essentiae; incorporei ex illo, qui est omnino incorporeus; invisibiles ex illo, qui est ipsis invisibilibus invisibilis, lumina creata ab increato lumine illuminata; intelligibiles ex incomprehensibili Intelligibili juxta naturam sive essentiam. Spiritus plurimi ex uno Spiritu spiritalem assecuti perfectionem; ex Immateriali immateriales, e Simplici simplices, ex Invisibili invisibiles, Invisibilemque invisibiliter videntes. Ex supremorum Supremo superni, leves ex Importabili, ex vero Bono boni, ex Vivifico vitales. Ex principii nescio principium per creationem sumentes, finisque nescii ex Immortali: ex Igne purgativo ac consumente ministri, velut ignes urentes. Spiritus necessarii et ministrantes ex Spiritu divino, cui exhibent ministerium: inaequales in gloriâ glorificatores Glorificati in naturâ coequali.

Ter in tres divisae Hierarchiae ad cultum Illius, qui tribus distinguitur Personis, estque dominio et divinitate unus. Ex superintellectuali Pontificatu pontifices sive hierarchae conditi et ordinati diversisque honoribus decorati. Ex Principe principatuum auctore Principatus superhonorati, et ex Potente potestatum auctore Potestates superelevatae. Ex Virtuosissimo prae virtute praeditis Virtutes corroboratae.

Ex Domino universorum Dominationes absolutae. Comburentes igneo ore ex comburente naturâ. Hagiologi Theologi ex consubstantiali Triade, quam theologice celebrant. Pleni scientiâ sapientiae, quatenus multis sunt praediti oculis, ex illo, qui cunctis distribuit sapientiam. Quietes voluntatis labore carentis sub symbolo Thronorum, ex incompositâ et indivisâ Naturâ.

De his ergo obiter acturi, hand nostrum quoddam, sed quae a Deum intuentibus Apostolis ac Prophetis magnus ille Dionysius ¹ accepit, repetendo exponemus. Qui nimirum utrâque pollens summâ sapientiâ saeculari et supersaeculari, discipulus fuit Doctoris Gentium, qui vidit videntem lumen primum increatum secundaque lumina, ac tertium attingentem caelum; qui verba audivit ab audiente verbum ineffabile. Et quia unus et idem Spiritus distinctas dividit gratias, utcumque vult, juxta Apostolum ² *in aedificationem corporis Ecclesiae* et implementum fidei; huic, tamquam in sapientiâ reapse perfecto atque divinae charitatis avido, investigare concessit caelestium Ordinum altitudinem et humilitatem: non jam per aedificium a se fundatum, sed per propheticas et apostolicas praelineatas sententias; Pauli praesertim ad caelos volantis necnon sapientis Jerothei, quos optimos sui duces vocat, spiritum imitando. Cuncta autem ejus de intellectualibus substantiis verba percurrere non potuisset imbecillis ut ego; essetque tum longi temporis res, tum nostris auribus illiusmodi sententias minime studentibus taedium. Verum etiam si fieri posset, ut ejusdem verborum formam repeteremus; id inutile videtur idiotis, qui sensus sub volumine obscuritatis habent comprehensos. Attamen ex ejus scriptis pauxillum, tamquam exiguo vasculo de paradisi fonte haurientes, vim sententiarum aliquantulum declaremus.

Itaque in tres Ordines dividit novem caelestis cho-

¹ S. Dionysius Arcopagita.

² Ephes. cap. 4.

ri Hierar
riorem. C
arithmeti
arcana m
net; quat
Personar
sibi proxi
putatione
labili num
Apostolo
existenti
de nume
cim supp
juxta pr
Qui
tempus e
cibum e
non ex
narum
bit:

Itaque
sero C
secund
mios su
nobis n
telligib
subobs
theolog
rum re
stantia
giae il
invisib
novem
Hiera
Deo s

¹ C
rum C
² S

ri Hierarchias, desuper incipiendo usque ad inferiorem. Quia est numerus perfectus et secundum arithmeticae artem plenus. Immo multo excellentius arcana mysteria hic numerus in se descripta continet; quatenus trium superfulgentis luminis increati Personarum numero, tum per eum tum post eum cum sibi proximis adjectus ¹, duodecim comprehendit supputationem. Ad cujus mysticum typum sub isto inefabili numero rediguntur filii veteris Israël, atque Apostolorum chori, tribus in utroque perfectissimis existentibus. Hi mystice quoque innuunt collapsum de numero tamquam fulgur ², atque reliquorum undecim supplementum per humanam nostram naturam, juxta promissionem in locum collapsi ascendentem.

Qui vero ex iis primi, qui medii, quive ultimi, tempus est modo, ut honorifice tamquam spiritualem cibum coram vobis audientibus exponamus: idque non ex nobis, sed ex superius commemorato supernarum beatitudinum imitatore, qui de illis sic scribit:

Itaque caelestes substantias solummodo scire assero Creatorem ipsarum primitivarum initiationum; secundo post Deum eas dico suas sanctitates, et eximios supermundanos Ordines noscere. Nos autem ex nobis non possumus proculdubio intelligere illarum intelligibilium naturarum constitutiones, nisi modice et subobscurae, quantum per eas divina providentia in theologorum Prophetarum theoria mystagogos earum rerum nos efficit. Omnes ergo caelestes substantias novem cognomentis appellat sermo theologiae illorum³. Sanctus autem Paulus, qui oculis vidit invisibilium Ordines raptus usque ad tertium caelum, novem illorum cohortis praefecturam in tres trinos Hierarchiae Ordines distinguit. Primam dicit esse Deo semper immediate proximam, et prae aliis par-

¹ Cum novem scilicet Angelorum Choris.

² Satanam nempe, qui si-

cut fulgur de caelo corruisse dicitur in Evang. Luc. 10. 18.

³ Prophetarum videlicet.

ticipem iuenarrabilis scientiae ejus ac amoris, utpote unius ejusdemque Ordinis Hierarchia prima; qua uul- la est deiformior et thearchicae Trinitati propior; hi sunt Throni, Cherubim, et Seraphim. Secundam post has collocat Hierarchiam Dominationum, Vir- tutum, et Principatum. Tertiam autem hisce infe- riorem Hierarchiam Potestatum, Archangelorum, et Angelorum.

Quando igitur innotuerit novem in numero ordi- natio in ter trinos numeros divisa, agedum expona- mus; quaeque de nominibus eorum sit per resolutio- nem declaratio; quodve singulorum officium. San- ctorum itaque¹ *Seraphim* ethimologiam dicunt periti vocis Hebraicae aut *comburentes* esse, aut *calefa- cientes*. *Cherubim* vero aut *copiam scientiae*, aut *sapientiae effusionem*. *Throni* autem, ut ex nomine ipso patet, ceu *requies Dei* facti ac nominati vocantur, quemadmodum nobis quoque materiales sedes. Hisce porro congruentibus sententiis prima caelestium Hierarchia nuncupatur ob ejus ad Deum proximitatem, divinarumque revelationum olim manifestationem.

Seraphim itaque Ordo calefaciens appellatus per- petuum eorum ad meliora motum designat, juxta ignis naturam; atque sursum inflexum impetum, quo sui imitatores ad divinum amorem elevant, ita ut fervore eos afficiant, vivosque simili calore exardescere faciant. Quod vero Comburentes nuncupentur, id declarat eorum, holocausti instar, purificationem, eosque luciformes et illuminatrices proprietates inextinguibiliter praeseferre; praeterea quia omnes tenebras lumine carentes expellunt atque dispergunt; haec Seraphim cognomentum luculenter docet.

Cherubim autem nomen, quod interpretatur scientia vel sapientia, significat, illa Deum videre, et supre- mam ab eo recipere illuminationem, plenaque esse

¹ Haec omnia fere ad verbum ex S. Dionys. Areop. de caele- sti Hierarchia cap. VII. desum- psit S. Nerses; quod magis ma-

gisque confirmat, quantum in Sanctorum Patrum studio fue- rit versatus.

participat
(sapientia)

Throni
nomen m
modo em
que virib
se divina
te capae
ejusque
sunt, in

Haec
tium nor
chiam e
que, di
suam D
galis eju
ac invis
tem effe
elevati.
nis pen
mi, plu
Quand
princip
istis se
tertia,
ditur.

Qua
periore
ciem, s
beantu
li²: Q
Domin
lum a
a ter
Myste
bus; n

¹ Att
stras et

participationis sapientiae in se, caeterisque post se (*sapientiam*) abunde communicare.

Thronorum porro sublimissimorum et excelsorum nomen manifestat, eos omnino esse elevatos, atque modo eminentiori prae terreno ad altiora ferri, totisque viribus apud Altissimum immobiliter stare, et in se divinae quietis esse in omni integritate et puritate capaces: atque Deum ita firmiter in se gerere ejusque implere voluntatem, ut ad ea, quae divina sunt, in se capienda volitent.

Haec est trium Ordinum eodem honore gaudentium nominum interpretatio. Horum autem Hierarchiam esse cunctis caelestibus majorem excelsioremque, dicendum est. Nam isti primi post creatricem suam Divinitatem firmati sunt, et sicut ad januas regalis ejus sedis collocati, et prae omnibus visibilibus ac invisibilibus creaturis praestantiores quoad virtutem effecti, ac magis sursum ad deiformes virtutes elevati. In deteriori autem parte cujuslibet corruptionis penitus nescii; ac divinae scientiae luminis hi primi, plusquam omnes caelestes Ordines, participes. Quandoquidem non ab aliis essentiis, sed ab ipsa principe Deitate sapientiam semper edocentur; et ab istis secunda post eos Hierarchia, a secundâ autem tertia, a qua in nos (*sapientia*) ordinatim effunditur.

Quamvis enim ad Dispensationis Jesu mysteria superiores (*Ordines*) in seipsis ostendant ignorantiae speciem, secundum Theologos, atque ab inferioribus jubentur *attollere portas*¹: ideo ab istis sciscitantur illi²: *Quis est iste Rex gloriae?* Isti autem illos docent: *Dominus est virtutum, potens in praelio.* Immo non solum a caelestibus choris inferioribus se; verum etiam a terrigenis discunt, juxta Apostolum dicentem: *Mysterium, quod absconditum fuit a saeculis et gentibus; manifestata est nunc Principatibus et Potestatibus*

¹ *Attollite portas principes vestras etc. Psal. 23. 7.*

² *Superiores nempe Ordines ab inferioribus sciscitantur.*

multiformis sapientia Dei ¹. Illi vero haec agnoscentes, non quemdam ex inferioribus; sed ipsum Dominum interrogant, ut de ipso discant. *Quare, inquit, rubra sunt vestimenta tua sicut torcularis* ²? Illis autem ipsemet Jesus antea divina, idem et nunc humana docet: *Ego, inquit, loquor justitiam, et jus salutis; quoniam torcular calcavi, et de Gentibus nemo erat mecum* ³. Verumtamen id superiorum Ordinum non est ignorantiae indicium, sed radix totius dispositionis ad sapientiam. Nam quemadmodum supremæ Divinitatis scientia prius superioribus Choris innotescit, et ab eis ordinatim inferioribus; similiter et Dispensationis mysterium in imis peractum, et ab inferioribus Choris ministratum, istorum est prius noscere, ac superioribus declarare.

Cherubim vero doxologia hujusmodi est, sicuti Theologorum ⁴ quidam audivit: *Benedicta est gloria Domini de loco suo*. Seraphim autem benedictionibus multiplicata et adorationis plena theologia, secundum Isaiam, est: *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus virtutum, plena est omnis terra gloria ejus* ⁵. Ne quis tamen inscienter existimet ista solummodo esse eorum doxologiae immutabilia verba. Si enim in rationis sententiis adeo abundant homines materiâ coagmentati; quanto magis id de incorporeis substantiis dicendum? quæ caelestes quum sint, tanto in sententiis differunt, quanto ab irrationalibus rationales terrigeni. Verum prolata ex hoc exemplo intelligere debemus. Quemadmodum viator quispiam si choreæ quædam sibi occurrat in itinere modulatio, et exigua tantum ex eis, quæ tunc proferuntur, vocabula animadverterit haud tamen arbitratur, eam dumtaxat, quæ audivit, esse universam illorum modulationem,

¹ Ex duobus Apostoli testimoniis consuitur istud testimonium: praesertim Colos. 1. 26. et Ephes. 3. 10.

² Isai. 63. 2.

³ Ibid. vers. 7. et 3.

⁴ Ezech. 3. 12. quem Theologum vocat Clajensis noster, quippe qui de Deo locutus est.

⁵ Isai. 6. 3.

illosque eam
ita etiam de
auditu oportet
id tantum
rum creatio
dit verbum
runt. Aut
emolument
mento pro
atque seme
tis, et un
cent. Hic
caelestium
Hierarchi
et circa D

Secun
caelestis,
(compreh
tes. Sicut
sti ad m
piunt sen
fonte sc
interpret
mem cor

Siqui
tionum r
se immu
sublevat
sed eas
supra o
ne avidi
sedulo
tum fie
similitu
tes.

San

¹ Hæc
Hierarch

illosque eandem semper iterare, sed varias et multas: ita etiam de Prophetarum visionibus ac de verborum auditu oportet intelligere. Non quod ipsi audiverunt, id tantummodo est incorporeorum hymnologia ab eorum creatione incepta; sed in actu visionis tale accidit verbum glorificationis, illudque scriptis consignarunt. Aut propter spirituale quoddam humanitatis emolumentum hanc verborum speciem in visionis momento protulerunt Incorporei: ter namque *Sanctus*, atque semel *Dominus* tres personas Sanctae Trinitatis, et unam dominationem divinitatemque nos docent. Hic est ergo typus primi Hierarchici ordinis caelestium, qui primam aequalis ordinis et honoris Hierarchiam in caelo propius immediate ad Deum et circa Deum habent.

Secunda autem¹ post illos media Hierarchia caelestis, inferior primâ ac prae ultimâ superior (*comprehendit*) Dominationes, Virtutes, et Potestates. Sicut autem priores ab ipsâ Divinitate, sic et isti ad modum doctrinae a prioribus supernis recipiunt semper sapientiae dimanationem tamquam ex fonte scaturientem. Verum horum etiam nominum interpretatio similitudinem cum Deo atque deiformem eorumdem denotat proprietatem.

Siquidem, ut mihi videtur, sanctarum Dominationum nuncupatio declarat, easdem a servili statu esse immunes, atque ab omni humili vilitate liberaliter sublevatas, nulloque modo ad pravitatem deflectere; sed eas, tamquam solido dominio ac libero decore, supra omnem, quae servitute subest, substantiam sine aviditate stare, ac vero Creatoris imperio semper sedulo attendere, ad ejusdem similitudinem, quantum fieri potest, optime se aptantes, atque deiformis similitudinis jugiter pro earum facultate participantes.

Sanctarum autem Virtutum appellatio, virilem

¹ Haec omnia ex Cap. VIII. S. Dionysii Areop. de Caelest. Hierarchiâ.

quamduam et immobilem fortitudinem eas in omni deiformi actione praesefere significat, neque ullam ex concessis sibi illuminationibus infirmiter recipere; sed indeflexo intuentes in supremi roborantis virtutem, tamquam ejus simulacra inventae ad eum, quantum fas est, valide convertuntur, atque ad ea, quae posteriora, sunt tamquam fortificantes, ad suam reducant similitudinem. Hi sunt juxta divinum cantum *Exercitus Virtutum facientium verbum illius* ¹.

Porro de sanctarum Potestatum nomine, quae cum divinis Dominationibus et Virtutibus sunt aequalis ordinis ac dignitatis, significationem progressu sermonis dicamus. Hae namque gloriae principatum a supersubstantiali Principe sunt assecutae, non mutuo sibi datum, hominum more, sed supernaturaliter et immutabiliter perpetuum. Non quasi ab humili statu elevatae ad principatum; sed a creationis principio perpetuâ permansione in illo firmatae. Neque violentâ quadam vi supra debiles praestant, quemadmodum est nostrae potestatis genus; sed ex thearchicâ potestate juste imperant, et ad divina bona libero arbitrio moventur; atque potestatum Auctorem, ut fieri potest, imitantur; caeterosque ex subsequenti- bus Ordinibus ad suas optimas ordinationes per illustrationem reducant. Has igitur deiformes proprietates virtus Potestatum praesefert.

Transferamus oportet ² ad tertiam ejusdem honoris Hierarchiam, quae est Principatum, Archangelorum, et Angelorum Ordo: atque imprimis necesse est sancta eorum nomina pro nostrâ facultate declarare. Principatûs itaque appellatio deiforme eorum in subjectis sibi regimen denotat. Sicut enim hi sacro principalibusque virtutibus convenientissimo ordine ad supremum principatum omnino convertuntur; sic eos etiam, qui sibi subsunt potentialiter regunt, et ad eandem similitudinem, prout possunt, exprimere satagunt. Sanctorum autem Archangelo-

¹ Psal. 102. 20.

² Haec ex cap. IX.

rum Cho-
patibus;
gelis. U-
que in t-
primum
que in
bet prin-
Angeli
lorum O-
dium to-
gelos su-
ad sup-
tur, et
test, c-
eosque
directi
Per A-
tia ad
stantia
res m-
sunt
Hiera-
Ordin-
pote-
credu-
et V-
patu-
gunt
sti,
statu-
man-
cunc-
part-
F-
dum
cha-
enim

rum Chorus est ejusdem Ordinis cum supernis Principatibus ; sicut etiam Angelorum Ordo cum Archangelis. Una enim est trium classium Hierarchia ; neque in tres Ordines esset Hierarchia, nisi fuissent in primum , medium, et ultimum Ordinem distincti. Itaque in Hierarchiâ hac Principatuum chorus habet primum locum , Archangelorum vero secundum, Angeli autem postremum obtinent. Nam Archangelorum Ordo ambarum Hierarchiae extremitatum medium tenet , idest inter Principatus supernos et Angelos subjectos. Cum Principatibus participant, quia ad supremum Dei principatum per eosdem sublevantur , et ad eorum similitudinem , quantum fieri potest , configurantur. Angelos autem sibi adiungunt , eosque regunt quotiescumque sunt juxta optimas directiones suas ad invisibilia regimina constituti. Per Angelos autem divina illuminatio ac providentia ad nos descendit ; quia extrema caelestium substantia est Angelica dignitas, nobisque plusquam priores magis ac magis familiares nominati atque effecti sunt Angeli. Unde etiam visibilis nobis est horum Hierarchia , estque magis ordinata. Superiores enim Ordines Cherubim et Seraphim et Thronorum , utpote a nobis absconditi, secundos occulte regere creduntur. Secundi autem , qui sunt Dominationum et Virtutum ac Potestatum Ordines, tertios Principatuum, Archangelorum, et Angelorum Ordines regunt. Siquidem sunt priori Hierarchiâ magis manifesti, ultimâ vero magis absconditi. Isti autem Potestatum, Archangelorum, et Angelorum Ordines humanae nostrae Hierarchiae invicem praesunt, ut secundum ordinem ad Deum sit ascensus et conversio, participatio et unio.

Hinc Theologia ipsa nostras ¹ Hierarchias secundum Angelos divisit : principem populi Judaici Michaëlem nominavit , aliosque caeterorum : *constituit enim , inquit, Altissimus terminos populorum juxta*

¹ Ecclesiae nempe Hierarchias.

numerum Angelorum Dei ¹. Quod autem superiores sint inter eos atque inferiores, secundum conditionem praedictam, istud manifestant quoque Theologorum visiones. Zacharias quemdam ex primis Deoque proximis spiritibus vidit, qui a Deo audita loquebatur de Israël consolationis verba. Alius autem ex inferioribus Angelis in occursum veniens, divinam voluntatem ab illo tamquam a Pontifice percipit, atque Theologum docere jubetur, fore ut Jerusalem fructibus plena a multitudine hominum habitaretur ². Alius autem Theologorum Ezechiel ob justam a Deo judicationem Israël, discernendo insontes a reis, dicit, quod consulit Cherubim vir ille, qui praecinctus erat zonâ ex saphiro, ac talari indutus more sacerdotali: cui divinum jussum praecipiebat, audiente Prophetâ, ut transiret per mediam Jerusalem, signumque in fronte insontium virorum poneret. Caeteris autem Angelis, qui securim in manu habebant, dixit: *Transite per civitatem sequentes eum, et percutite illos, nec parcant oculi vestri; omnes tamen, super quos est signum, non tangite* ³. Aliud quoque mandatum in eadem revelatione datur: Exiit, dicens, mandatum a primo, qui ignem de medio Cherubim sumpsit: aut, quod potissimum est, quem Cherubim mittebant in manum illius, qui sacrâ stolâ erat indutus ⁴. Quid vero dicendum de magno illo, qui vocavit divinum Gabriel, eique pro Daniele dixit: *Fac*

¹ Deut. 32. 8. Qui locus tamen in Vulgatâ legitur: *juxta numerum filiorum Israël*; in Armeniacâ versione: *juxta numerum filiorum Dei*; in Graecâ LXX, cui lectioni adhaeret quoque S. Dionys. cap. VIII, *juxta numerum Angelorum Dei*. Hanc ipsam lectionem amplexi sunt quoque S. Gregorius Papa in hom. 34. et S. Hieronymus lib. 2. in Michaeam et Rufinus in expositione Symboli. Huc etiam spectasse videtur S. Johannes Chry-

sostomus in Epist. ad Colos. hom. 3. haec scribens: » Principio secundum numerum gentium » erant Angeli; nunc autem non » secundum numerum gentium, » sed secundum numerum fidelium ». Et hac de re afferuntur multa in catenâ ex epistolâ Severi ad Johannem Tribunalum. Hujus varietatis meminit etiam Origenes hom. 28. in Numeros.

² Zach. cap. 2.

³ Ezech. cap. 9.

⁴ Ibid. cap. 10.

intelligere i
a Theolog
dinibus? N
Deo, Mo
juxta supe
dagogi. It
prius Ang
nos trans
Gabriel
quoad pu
ipsum p
su in sal
riam per
gelus acc
rabile c
dam aut
impleta
promiss
gelizaba
militum
bis trad
Quid
nam vic
mum, i
strum
Joseph
fugere
sus pra
Angel
sum c
morem
quod
nostr
vocab

¹ Da
² Ha
nysii d
³ Is
ne LX

*intelligere istum visionem?*¹ aut de aliis similibus, quae a Theologis dicuntur super optimis caelestium Ordinibus? Nonne sacra quoque Legislatio, tamquam a Deo, Moysi per Angelos dabatur? nam hi sunt, juxta superius dicta, humano generi propinqui et paedagogi. Item et divini mysterii Incarnationis Christi prius Angeli mystagogi fuere, ac per eos deinde in nos transit cognitionis gratia. Sicut etiam sanctus Gabriel² Zachariam Pontificem certiore faciebat quoad puerum ab eo per Dei gratiam generandum, ipsum prophetam fore praecursoremque divini Jesu in salutem mundi apparentis. Similiter et ad Mariam per annuntiationis salutationem idem Archangelus accessit, ut ab illa Deus Verbum per inenarrabile creationis Dei mysterium nasceretur. Quidam autem Angelorum Josephum monebat, reapse impleta esse quae David Patriarchae fuerant a Deo promissa. Alter vero Archangelorum pastoribus evangelizabat; et, quae cum eo erant, plurima caelestium militum agmina illam hymni doxologiam terrenis nobis tradebant.

Quid autem dico de eorum apparitione hominibus? nam vidimus, quia quando vel ipse Jesus, ens supremum, nostram sumpsit servilem formam, et per nostrum (*corpus*) obedivit Deo Patri, admonitus fuit Joseph per Angelos, tum ut cum Jesu in Aegyptum fugeret, tum ut in Judaeam iterum reverteretur. Jesus praeterea post victoriam de tentatore adeptam ab Angelis colebatur. Missum faciam Angelum, qui Jesum confortabat, non tamquam ex infirmitate, sed timorem nostrum in Dispensatione sustinentem. Adde, quod ipse Jesus juxta salutare suum beneficium in nostram formam humanam factus, *magni consilii Angelus* vocabatur³: nam ipse quoque more Angelum decen-

¹ Dan. 8. 16.

² Haec ex Cap. IV. sancti Dionysii de Caelesti Hierarchia.

³ Isai. 9. 6. ex Graeca lectione LXX: quae verba in vulgata

quidem desiderantur, quemadmodum in Graeco desunt ea, quae in Vulgata leguntur, verba: *Et vocabitur, nomen ejus, Admirabilis, Consiliarius, Deus,*

te aiebat: *Quae audiui a Patre, nota feci vobis* ¹.

Progrediamur deinceps indicare etiam quae de sacris ac diversis formis in Incorporeorum apparitione notant Theologi ²; ne forte opinemur caelestes illos et deiformes esse multis pedibus ac faciebus praeditos, sicut in curru apparuere ³; aut esse ad boum pecuinam ferinamve leonum formam, aut ad aquilarum curvi rostri speciem, aut ad volucrum hirsutam plumescientiam: aut rotas quasdam ignitas supra caelum arbitremur, et sedes materiales Divinitati ad sedendum accomodatas ⁴; aut quosdam equos multicolores ⁵ et hastatos Archangelos ⁶, et quaecumque alia in oraculis traduntur nobis symbola figurata. Ne quis ergo, hisce auditis, existimet supra caelum leones quosdam esse equosque gregatim sparsos, et glorificatores mugientes, caeteraque animalia, ac materias inhonoratas aut honoratas, quaeque absurditatem praeferunt. Sed ita noscant prudentes mundique intellectus, quod sensibiles illae figurationes non superfluo et inconsulto commemorantur; singulae autem sunt altiori utilique mystagogiâ plenae. Istud quoque sitientibus propinamus aliquantulum, ceu exiguum ex pelago vastissimo libamentum.

Itaque ⁷ in formâ nostri ignis sensibilis apparuerunt incorporeae Substantiae; immo rotae igneae fuerunt vocatae, et animalia ignea, et viri ignis instar

Fortis, Pater futuri saeculi, Princeps pacis. Cujus discrepantiae causa, ut notat S. Hieronymus, est, quia LXX posuerunt ea tantum verba: *Magni consilii Angelus* pro sex nominibus, quae in hebraeo textu habentur; etiam si in quibusdam aliis graecis codicibus illico subiungantur quoque hebraicae lectionis verba. Itidem Armeniaca versio utrique inhaeret textui: sic enim legit hunc versiculum: *Vocabitur nomen ejus: Magni consilii Ange-*

lus, Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Princeps, Pater saeculi. Hoc ipso modo etiam S. Leo Magnus Epist. 24. ad Flav. testimonium istud refert.

¹ Johan. 15. 15.

² Ex cap. II. S. Dionys.

³ Ezech. 1. 7.

⁴ Dan. 7. 9.

⁵ Zach. 1. 3.

⁶ Jos. 5. 13. et II. Machab. 5. 25.

⁷ Ex cap. XV. De caelesti Hierarchiâ.

fulgentes,
vii decurre
ni: sicut
rem; et s
suggerit d
sim divina
noster ign
det ²; et:
nimis eni
intelligib
ignis iste
trat, et
quum no
exerceat
mixtus,
mobilis,
non vide
bito app
git; alia
naturam
nes in i

Prae
id aute
sum ha
recta e
regend
rum pa
compos
los in
declara
que sup
ma (de
nem.
divina
nem. I
observ

1 He
2 Pa

fulgentes, et congeries carbonum ignis, et ignei fluvii decurrentes ac immense ardentes, et ignei throni: sicut etiam nomen *Seraphim* significat *combustorem*; et similia. Haec omnia, ut mihi videtur, eorum suggerit deiformitatem. Siquidem sacri Theologi passim divinam Essentiam igneam describunt; ut: *Deus noster ignis consumens*¹; et: *Ignis ante ipsum praece-*²*det*; et: *Ignis ardens in ira*³, et plurima insuper: nimis enim congrue ignis iste sensibilis cum igne illo intelligibili, cum divino inquam, comparatur. Nam ignis iste materialis in omnibus est, et omnia penetrat, et in omni re latenter et occulte comperitur; quum non adsit materia, in quam actionem suam exerceat, intolerabilis per se est atque invisibilis, immixtus, invariabilis, sursum tendens, velox, semper mobilis, cunctis adest invisibiliter, ita ut neglectus non videatur existere; quadam tamen percussione subito apparet, et iterum, quin prehendi possit, aufugit; aliaque sunt hisce similia, quae ignis produnt naturam. Quapropter caelestium quoque apparitiones in ignis formâ sunt saepe saepius figuratae.

Praeterea in formâ humanâ dicuntur apparuisse: id autem, quia etiam nostra intelligibilis pars sursum habet spectandi virtutem, et quia figura nostra recta est et erecta, atque naturam ad principandum regendumque aptam habemus. Item quoque membrorum partes ac singuli sensus nostris Incorporeis incompositis non inconsulto tribuuntur. Quod enim oculos in eis dicimus, id suspicionem ad divinam lucem declarat. Olfactus autem significat divinae mentemque superantis suaviolentiae capacitatem. Aurium forma (*denotat*) ultroneam thearchicae vocis perceptionem. Gustus, intelligibilium ciborum saturitatem, divinarumque nutrientium effluxionum susceptionem. Palpebrae et supercilia, deiformium specierum observationem. Juvenilis aetas, vitalem in eis perpe-

¹ Hebr. 12. 23.

² Psal. 96. 5.

³ Isai. 65. 5.

tuo vigentem virtutem. Dentes, quia spirituales cibos per manducationem dividunt. Humeri, brachia, et manus, vim faciendi et agendi bona etprehendendi. Cor autem designat, eos deiformem suam similitudinem erga protectos extendere. Pectus denotat servatricem duritiem ad cor in vitali distributione custodiendum. Dorsum, illam vim, quae vitales omnes virtutes continet. Pedes, velocem motum ac perpetuum, quo versus Divinitatem gradiuntur: propter quod etiam alatos eis pedes theologia fluxit. Alae siquidem velocitatem elevandi ad sublimia declarant.

Alarum autem levitas designat eos nullo modo ad terrena ferri, sed prorsus sine admixtione ac gravitate ad altiora tendere. Nudi vero vel nudis pedibus apparent, quia apprehendi nequeunt suntque mundi, ac divinae simplicitati, quantum fas est, assimilantur. Igneam porro indutos fuisse vestem, indicare arbitror deiformitatem ex ignis similitudine; sicut et lucidam (*vestem*), propter caeli tranquillitatem, ubi lux est. Sacerdotalis autem forma, accessionem ad divinas arcanasque theorias significat, et totius vitae puritatem. Zona vero (*indicat*) foecundarum custodiam virtutum incommutabili identitate circum se ductam. Virgae autem vel baculi significant regna et principatus, eosque recte omnia ordinare. Lanceae vero et secures, vim indigna dividendi, juxta gladiatorum succidendi efficaciam.

Quod venti autem illi nominentur, id indicat eorum velocitatem, et penetrantem celeritatem, et ignotam invisibilemque facultatem nobis se abscondendi; necis enim, unde veniat (*ventus*) vel quo vadat. Praeterea nubis speciem illis affingit theologia, ostendens per hoc, quod latente Dei lumine sunt copiose, tamquam lucidae nubes radiis solis, impleti. Quin immo productio quoque, vivificatio, et incrementum spirituale in eis est, quemadmodum et in nubibus, juxta intelligibilem pluviae partum, quasi in partu vivifico pinguis imbris rorem concipiant.

Quod s
ciem caele
pulchre id
corruptam
gentum
dorem, a
ciei assim
designat
intelligib
viridis, p
crementu
speciem
bus idon

Nunc
sis incor
tentem
mentiam
intelligi
num fru
vero ob
et quia
giam au
leremq
capien
et ad c
viribus

Equ
cilitate
rem d
tatem
arcan
citate
eorum
lumin
vero
libus
eis ap
eis in
tem

Quod si aeris, auri, argenti, vel gemmarum speciem caelestibus substantiis inesse dixerit theologia; pulchre id quoque se habet. Nam aurum indicat incorruptam eorum ad Dei similitudinem claritatem; argentum vero, visibilem, luminosum, et divinum splendorem, aeris autem forma est igneae ac aureae speciei assimilatio. Multiplex autem gemmarum color designat, in quantum albus est, nitidam luciditatem intelligibilem; qua flavus, auream Deiformitatem; qua viridis, perennem juventutem semperque in bonis incrementum. Atque juxta unumquemque colorem ac speciem puras sublimesque si velis, eorum imaginibus idoneas theorias invenies.

Nunc dicendum etiam de sacris per bestias expressis incorporeorum formis. Leonis forma indicat potentem eorum principatum et contra avversarios vehementiam. Bovis autem forma, robur et laborem ad intelligibiles sulcos dilatandos pro caelestium seminum frugiferorumque imbrium perceptione; cornua vero ob custodiendi vim et quia facile capi nequeunt, et quia cornibus adversarios petunt. Aquila vero regiam autoritatem, et mirum ad superna petentem celeremque volatum; et ad cibos, qui vires reficiant, capiendos acumen, agilitatem, cursum, sagacitatem; et ad copiosum ac perlucidum divinitatis radium sanis viribus inflexâ et expeditâ visione conspiciendum.

Equorum autem forma (*significat*) docilitatem facilitatemque ad fraenum. In quibus color albus nitorem designat, et quamdam cum divino lumine affinitatem: caeruleus, abscondita immaterialis entis et arcana mysteria: rufus, igniformitatem, et efficacitatem: mixtus autem ex albo et nigro, duplicem eorum habitum ad oppositorum essentias; ad bonas, luminis quaedam et beneficentiae species; ad malas vero, molestiae et indignationis indicium. Ex bestiis porro et ex ferinis affectionibus quodpiam in eis apparere dicitur: irascibilis passio, adumbrat in eis intellectualem fortitudinem; concupiscibilis autem, aestum amoris ad Deum: uno verbo, omnium

brutorum animalium sensus, et multiplicem membrorum numerum ad immateriales caelestium substantiarum intelligentias referri oportet. At sufficit intelligenti menti vel unius imaginis declaratio ad similem multarum contemplationem.

Non est tamen omittenda fluviorum quoque ac rotarum curruumque forma, qua illos symbolice apparuisse scribunt theologi. Ignei itaque fluvii significant divinos latices eis largiter distributos vivificae foecunditatis altores. Currus adhaerentem connexionem cum suis in eodem ordine sociis. Rotae vero, eaeque non revertentes, sed irreflexo motu gradientes, rectam directamque viam indicant: cursus autem, activam eorum vim, atque ad idem bonum perpetuo motu progressum.

Dicendum est etiam de laetis eorum affectionibus. Congaudere dicuntur Deo in ipsâ inventione perditorum: quamvis enim penitus sint nostrae vitiosae jucunditatis incapaces, dicendum est tamen, eos sine vitio et intellectuali modo ferri, juxta deiformem laetitiam propter salutem hominum ad Deum conversorum.

Istud quoque investigandum nobis est, quare novem simul Choris tribuatur in Scripturis Angelicum nomen, sicut etiam Virtutes vocantur ac Vigilantes: generatim siquidem omnes appellantur Angeli, Virtutes, et Vigiles, juxta celebratissimam theologiam: *Laudate (Deum) omnes Angeli, et omnes Virtutes*. Quod ergo Angelicum inferioris Ordinis nomen dicatur de Superioribus quoque, hoc imprimis ostendit, quia altiores habent etiam inferiorum proprietates, inferiores vero altiorum (*proprietates*) minime. Idque ad exemplum nostrum; quum Pontifices in se contineant dignitatem graduum Sacerdotum, Diaconorum, et totius cleri; sed non item hi quoque dignitatem pontificiam. Sic porro etiam prima, quae in caelis est, Hierarchia, Seraphim, Cherubim, et Throni habent in se et nomina et honores et gloriam mediarum et extremarum quoque. Secunda autem Hierarchia, Dominationes videlicet, et Virtutes, et Principatus,

habent do-
tina vero
tantum si
me acced
etiam syn
Angeli q
Item istu
patet aut
thearchie
tiam univ

Cur ve
multiplic
ceptabile
Virtutis
leat; att
vinam, i
sit, jure

Vigile
linguâ n
exhilara
etiam no
stis affe
divinis s
exhilara
ficientes
xologian
tionem.

Quic
dam du
Alae, u
sunt in
elevati
thearch
rum n
buntur
alas in
esse,

1 Ps
2

habent dotes ultimorum etiam, sed non priorum. Ultima vero, Angeli, et Archangeli, et Potestates, tantum sibi propria habent nomina et gloriam; minime accedunt ad superiores. Quapropter superiores etiam synonymice Angeli nuncupantur; haud tamen Angeli quoque Seraphim vel Cherubim dicuntur. Item istud Angeli nomen ministerium significat; patet autem, quod non Angeli dumtaxat dicti sunt thearchicae gloriae ac mandatorum ministri, sed etiam universus caelestium Patriarchatus.

Cur vero Virtutes quoque universim appellantur, multiplicibus omissis perquisitionibus, faciliorem acceptabilemque sententiam proponamus. Nam etsi Virtutis nomen proprie de mediâ Hierarchiâ dici soleat; attamen quia cuncti veram habent virtutem divinam, ita ut nullum infirmitatis vestigium apud illos sit, jure omnes generatim appellantur Virtutes.

Vigiles autem nuncupantur, vel Hilares, quia in linguâ nostrâ vigilantia pars est hilaritatis; ut: *Oleum exhilarat*¹, et: *Cor gaudens exhilarat faciem*². Ideo hoc etiam nomine vocitantur: quasi diceretur, nulla tristis affectio laetitiae contraria penes illos est; sed in divinis semper sunt spiritali et intellectuali gaudio exhilarati. Ostendit iterum Vigilantiae nomen indeficientem a somno immunitatem, et incessantem doxologiam atque officii spiritualis diluculo praeoccupationem.

Quid intelligemus per alarum numeros? Quibusdam duae erant, quibusdam sex, atque octo etiam. Alae, ut superius dictum est, levitatis ac velocitatis sunt indicium; unde qui abundant alis, majorem habent elevationem per levitatem, velocioremque impetum in thearchicâ illuminatione prae aliis, qui minorem alarum numerum habent. Praeterea duabus alis describuntur Angeli nobis propinquiore: per duas autem alas intelligere haud tantum debemus, eos caeli incolas esse, sed etiam hujus mundi sensibilis ordinatos

¹ Psalm. 103. 5.

² Prov. 15. 13.

fuisse inspectores et procuratores. Hi namque virtutum alis faciunt homines secum per intellectualem instinctum ad caelestes illuminationes animo volitare. Quoad illos vero, qui sex alas habentes visi sunt, quatuor celantes facies et pedes, duabus autem volantes, nobis, ut arbitror, intelligere oportet, quod thearchica essentiae principio carentis natura duabus extremitatibus atque immortalitate abscondita est a naturis creatis. Nam quod vultus operiatur, id significat, entibus esse ignotum quomodo Dei essentia sit principii expers. Item quod pedes operiantur, Deum fine carere designat. Per duas autem medias alas volare et clamare, id utriusque aeternitatis absconditae spatium declarat, idest creativam actionem in creaturas, quae manifesta et evidens est. Juxta typum quoque diligentiae Sacerdotii nostri intelligere est vultus et pedum occultationem. Si enim in purissimis Spiritibus tanta est diligentia tantusque timor quum ad divina accedunt; quanto magis ergo a nobis terrenis exposcitur, ut in ejusdem dominici sacramenti ministerio timorem et amorem habeamus. Si quidem carbonum typus hujus divini Sacramenti praeseferebat veritatem. Unde admonemur, per celationem vultus claudendas esse mentis nostrae portas adversus pravas cogitationes; et per pedes esse muniendos corporis sensus atque arcendos a malo aspectu et auditu, et a membrorum ejusdem ordinis scandalo. Octo autem alae continent, ni fallor, octavi seculi mysterium, in quo justorum agmina alis praedita lucido fulgore volabunt in ordinem coetus chorum translata. Quod autem multos oculos habeant, et a tergo etiam, id omnes docet, sapientes praesertim, non solum a dexterâ et a sinistrâ, sed omni ex parte cavere a sagittis veritatem oppugnantibus.

Nec sane de Angelorum numero pretermittenda est traditio; qui dicuntur esse millia millium, et decies centena millium. Verum haud totidem tantummodo arbitrandi sunt ceu numeris quibusdam comprehensi aut multiplicati; sed per hujusmodi nu-

meros dec
rimi nam
ras nostra
notus solu
pientiae
et omnibu
numeros
dinem in
tur de ca
ro, juxta
versi ab
mini de
errante

Quum
quid a s
tum fuit
stigandu
supremo
et Thro
acciper
ex ipsa
mination
Domina
a primi
star, q
Hierar
gelorum
nae Sa
rigi: is
generi
pientia

Vid
eorum
ticular
erga
antiqu
ti, at

meros declaratur, eos praeter quantitatem esse. Plurimi namque sunt, et excedunt numeros et mensuras nostras debiles ac materiales. Eorumque numerus notus solummodo est divinae, quae omnia noscit, sapientiae, quae *numerat etiam multitudinem stellarum et omnibus eis nomina vocat*¹. Si enim Abrahae innumeros aiebat fore filios promissionis, juxta similitudinem innumerabilium stellarum et arenae; quid igitur de caelestibus erit dicendum? quorum uni Choro, juxta rectam professionem, comparantur universi ab Adam nati; quemadmodum a parabolâ Domini de centum ovibus, et de decem drachmis, unâ errante unâque perditâ, discimus.

Quum itaque notum factum sit ex parte, quid quid a sanctis viris quoad caelestium Ordines traditum fuit; age dehinc, quod nobis familiare est, investigandum proponamus. Siquidem ostendit sermo, tres supremos primae Hierarchiae Cherubim, Saraphim, et Thronorum Ordines ab increato lumine semper accipere, fontis instar, infusionem Sapientiae; ita ut ex ipsâ Divinitate sacrum eorum regimen sive illuminationem proveniat. Secundae vero Hierarchiae, Dominationum, Virtutum, et Potestatum Ordines a primis illis sapientiae effusionem, discipulorum instar, qui edocuntur, itidem accipere. Atque tertiae Hierarchiae, Principatum, Archangelorum, et Angelorum Ordines cognitionem ab illis accipere divinae Sapientiae, et illuminari, et quoad divinas res dirigi: istos autem ordinatos fuisse humano terrestrium generi inspectores, provisos, et ad caelestem Sapientiam relatores.

Videamus ergo, quodnam intelligendum nobis sit eorum providentiae genus erga homines: utrum particulare, an universale; erga quosdam uimirum aut erga omnes? Si erga nonnullos tantum fuisset, qui in antiquâ novâque lege per justitiae opera sunt purgati, atque ipsorum visione et collocutione, digni la-

¹ Psal. 146. 4.

eti sunt; quid proderit, privatos illuminare universorum ignorantiam? Sin autem dicamus, generaliter eos providere hominibus; id adversatur ignorantium opinionationi, tamquam si tunc oporteret, eos commutare iniquos ad meliora, si revera sine personarum acceptione providerint. Veritatis sectatoribus dicimus, quod revera ordinati sunt a Deo, ut invisibiles humano generi provideant; justis ac peccatoribus, impiis ac piis, juxta ea, quae jam a Moyse prolata sunt: *Constituit terminos populorum, juxta numerum Angelorum Dei*¹. Nisi enim per bonorum Angelorum custodiam conservaretur orbis, jampridem a malignis spiritibus dirutus fuisset. Sin verò malos a malitiâ non convertunt; ne quis propterea infirmetur animo. Etenim non quia istud agere nequeant aut nolint (*non agunt*), quibus peccatorum conversio est gaudium, tristitiaque eorum in peccato perditio; sed propter rectum Dei judicium, qui nos omnes ratione praeditos libero arbitrio donavit, non autem servilis fecit naturae. Quibus etiam legem mandatorum haud coacte implendam dedit, sicut brutis animalibus, sed per se efficaci commendavit voluntati; unde insuper observatio legis non est in nobis sicut in illis, absque praemio, neque transgressio impunis, utpote naturalis et sine labore: sed observatio est praemii causa, punitionis autem transgressio: ex voluntate siquidem est, non ex necessitate, (*opus*) laboriosum est, non delectabile. Propterea et Custodes nostri Angeli, etsi adsistentes videant improborum mala, attamen sine illorum voluntatis adhaesione jus non habent, illos ad meliora convertendi; quemadmodum nec daemones valent involuntarie ac violenter homines ad malitiam trahere; id namque illis vetuit Deus. Si enim id potuissent, nemo fieri posset bonus.

Sic itque tenendum est. Adstant homini utrique; bonus Angelus ab optimo Deo ad bonum seminandum missus, et mali daemones a Diabolo ad semi-

¹ Deut. 32. 8.

nandam m
vicem ad
sponte rec
animâ, et
malo se
autem ad
immutare
deception
et mali
semen in
pera fruc
natum su
nus non
bonum,
tem, ma
que ad
mo auxi
convers
tem in p
contemp
prae ve
Domin
dens co
nitente
injusto
illum a
lis? Pra
domoru
propos
foetid
Deum
finger
dam
re im
Si
tes c
dem

nandam malitiam. Homo autem est ceu terra apta invicem ad contraria, juxta seminatoris mentem. Hic si sponte receptum a bono Angelo semen producit in animâ, et per justitiae opera fructificat, zizanium a malo seminatum per sterilitatem disperditur; boni autem adversarius diabolus eum per vim ab illo bono immutare, et invitum ad malum trahere nequit, sed deceptione et fallaciâ dumtaxat. Sin autem boni osor, et mali amator fuerit homo, susceptum a Maligno semen in se germinare facit, atque per iniquitatis opera fructificare; bonum autem semen a bono seminatum suâ voluntate corrumpit. Porro Angelus bonus non habens jus violenter trahendi improbum ad bonum, moestus ob sui boni seminis infoecunditatem, mali autem ubertatem, ab eo, non temen usque ad finem, recedit. Quoniam si peccator tristi animo anxie in culpam fertur, spem habet (*Angelus*) conversionis ad meliora et salutis animae ejus: sin autem in profundum peccatorum veniens, juxta scriptum¹, *contempserit*, derelinquens eum diabolo tradit, quem prae veritatis electione secutus est; sicut et Judam Dominus post buccellam. Porro ipse Angelus ascendens coram Deo accusat peccatorem in malo impoenitentem; quemadmodum ex dominicâ parabolâ de injusto villico docemur. Facta est, dicitur, contra illum accusatio. Undenam, et a quibus, nisi ab Angelis? Praeterea dicebat Deus ad Abraham: *Clamor Sodomorum et Gomoraeorum ascendit ad me*²; idque ad propositum refertur; nam Angeli eorum custodes foetidas illorum sordes execrati ad omnium Judicem Deum appellabant. Quare sermonem humano more fingens, quae omnia conspicit, natura ajebat. *Descendam et videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere impleverint.*

Sicut autem impiorum peccatorumque mala videntes custodes nostri Angeli accusant coram Deo; eodem modo quum protectos a se homines vident in

¹ Prov. 18. 5.

² Gen. cap. 18.

operibus justis esse, in sanctitate, in honestate, in oratione, in jeuniis, in benignitatibus, in eleemosynis, atque in omnium mandatorum observantiâ, nimis laetantur, et miserationis visceribus spiritualiter eorum animas amplexantur: sicut et magnus Gabriel prophetam Danielem; quem etiam virum desideriorum nominavit, non propter corporis pulchritudinem, de qua nulla est eis cura, sed propter animae venustatem. Atque in caelum ascendens, bona uniuscujusque animae a se custoditae opera in conspectu Dei ponit, commendat, laudat, et benedicit, atque intercedit, ut ea, quae in oratione postulavit, omneque spirituale donum illi concedat.

Idque verum esse haud quidem commentitium, testantur divinae Scripturae in iis, quae de Cornelio narrant, cui domi oranti apparuit Angelus Dei et dixit: *Corneli, orationes tuae et eleemosynae tuae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei*¹. Quemnam autem perduxisse putamus bona ejus opera in caelum, et commemorasse in conspectu Dei, nisi custodem suum Angelum, qui missus est ad eum, ut illi oracula Dei loqueretur? Non enim dixit: Memoravit Deus misericordiam tuam et orationem; sed *ascenderunt in memoriam in conspectu Dei*, idest ab alio perductae. Idipsum quoque ex Apocalypsi Johannis confirmatur, quia vigintiquatuor Seniorum chori sedentes coram Divinitatis throno singulis orationis horis surgentes adolebant aureis thuribus in conspectu Dei; quae sunt, ait, *orationes sanctorum de terrâ*².

Porro sicut de Angelis asseruimus, eos coram Deo accusare malos, et commendare bonos; ex adverso de malignis daemonibus intelligendum est. Quum enim praelio lacessantes justos nequeant firmam eorum mentem a bono commovere, maledicunt illos, accusant, et a Deo poscunt, ut eos tentare sinat: nam quod fecit in Job, in cunctos quoque filios Adae idipsum facere ostendit. Extrema quoque Johannis

¹ Act. 10. 4.

² Apoc. 5. 8.

Evangelist
hanc sente
» que dela
quae omni
quod pro
probation
rem exsu
plum hor
revertatu
tes, in vir
tare, ne
tis pars
scens do
tentatione

Item
rum hal
gloriae,
diam, ve
superver
nem ini
contrari
mam os
sese fin
coram
nequea
inutilis

Nem
posse
daemo
num p
mundo
xat, s
missio
dunt
grex
Qu
in u

Evangelistae prolata in suis deprecationibus verba hanc sententiam declarant: » Nosti Domine, ait, ubi- » que delatoris nostri machinamenta «. Quin ergo, quae omnia noscit ac prospicit, Dei natura noverit, quod profectum adepturus sit justus in tentationis probatione, permittit eum ab illo tentari, ut tentatorem exsuperans splendeat justus, bonumque exemplum hominibus efficiatur; delator autem confusus revertatur. Quos vero noscit debiles, non autem fortes, in virtutis constantiâ, delatori non sinit, eos tentare, ne forte etiam modica, quae in eis est, bonitatis pars pereat. Quamobrem haec optime ipse noscens docuit nos a Patre postulare, *ne nos inducat in tentationem, sed liberet a malo* ¹.

Item si quis justorum cum tritico bonorum operum habuerit vitiorum zizanium; sicuti cupiditatem gloriae, vel superbiam, vel avaritiam, vel iracundiam, vel invidiam, vel aliquid simile; tentationem supervenire permittit, ut ignis instar absumat rubiginem iniquitatis ejus: unde aurea imago dominica contrariorum expers impressam in se Prototypi formam ostendat. Si quis praeterea in oculis hominum sese finxerit boni possessorem; talis autem non sit coram Deo, permittit eum a Malo tentari, ut quum nequeat tentationi resistere, ablato ab eo ficto bono, inutilis illa hypocrisis palam appareat.

Nemo tamen existimet, sine Dei licentiâ Malum posse in tentationem inducere. Si enim ita foret, daemones uno temporis momento totum genus humanum penitus delerent, atque ob insitum odium de mundo perderent: quum sane haud homines dumtaxat, sed ne bruta quidem animantia absque Dei permissione laedere possint. Hoc autem manifeste ostendunt turmae jumentorum Job, nec non porcorum grex Gerasenorum.

Quo pacto autem noscere possimus, utrum bonum in nobis ab Angelis seminetur, an malum a daemo-

¹ Matt. 6. 13.

nibus, quantum fieri potest, prudenter oportet investigare. Quamvis enim generatim in omnibus, qui rationalem naturam participant, haec cognitio sit, quum in cujuslibet animâ jugiter habeatur contrariorum, spiritûs et carnis, sensatio; attamen pigritia et ignorantia, quemadmodum in aliis rebus, ita et in hoc multorum mentem excaecant, ne distinguant noxia utiliaque cognoscant, neve malum a bono secernant. Qui tamen vigiles sunt animo, satis noverunt duplicem esse naturalem vim, quae scriptis quoque mandata est ad instructionem puerorum fidei; ex quibus et nos verba mutuantes utramque aliquantulum exponamus.

Primum itaque dictorum indicium hujusmodi est. Quando quis neglexerit spiritualia, et repente sine ullâ causâ angitur animus recordatione amoris Dei, et in compunctionem lacrymasque resolvitur, iniquorumque operum suorum memor illa odio persequitur, totisque viribus sese poenitet, et ad bona opera tunc desiderat, atque ineffabili gaudio et laetitiâ delectatur anima: hujusmodi cognitio fuit a sancto illo Angelo ejus custode, qui bona in animam seminat et illuminat, evidenter immissa. Quod si quis hujusmodi in se admonitionis signum sentiens validâ adhaesione studuerit beatificum illud gaudium in corde servare, ad orationem surrexerit, et per opera inceperit fructum ex bonis in se seminatis asferre; id aspiciens divinus Angelus magis magisque laetatur praestare bonorum semina, atque in eo divini luminis radium coruscare facit. Quo magis autem in boni perceptione proficit homo, eo magis ille paulatim adjiciens bona, intellectum ejus divinâ scientiâ illustrat; ita ut ipsemet ei appareat et cum eo, quemadmodum cum primis Sanctis, vel per manifestam revelationem, vel per visum in somniis, vel per mentis raptum colloquatur.

Sin autem a se immissum bonitatis semen, ob desidiam neglectum, fructum minime attulerit, contristatus abscedit; nec jam primâ vice aut secundâ, sed

postquam s
rit semen. A
suscipi, ne
aegre illa
socius fact
no, sed mo
num, quod
illum ad m
eleemosyn
rum mater
pravis imp
cum non c
noxia ver
a malis o
dat, aut,
gelo haec

Indicia
daemonib
tamquam
malorum
agricultu
nia prae
effugere
diabolus
nenum,
quidem
justitiae
a millibu
a decem
mus. Ca
audivi:
ficiofa s
tata, al
omnia r

Veru
impiis c
sed, tan
que ad
ctitatis

postquam saepe seminaverit; et infoecundum manserit semen. At si aspexerit semen a se immissum ultro suscipi, nec Maligni consiliis hominem oblectari, sed aegre illa ferre, immo dimicare; ipse quoque praelii socius factus Malignum expellit, etiamsi non omnino, sed modicum quidpiam fructificet. Illud etiam bonum, quod vel invite cadit in mentem hominis, quodve illum ad meliora trahit, modo ad orationem, modo ad eleemosynam, interdum ad aliam spiritualium operum materiam; istud quoque ex Angelo est. Item ut pravis improbitatis cogitationibus resistat, eisque locum non cedat, verum se se opponat, vel ut linguam noxia verba loqui non sinat, sed silere jubeat: vel ut a malis operibus, ad quae Malignus impellit, recedat, aut, si ambegerit, minime illa adimpleat; ab Angelo haec omnia quoque occulte operantur.

Indicia vero seminum malitiae, quae in nobis a daemonibus immittuntur, declaratione non indigent, tamquam si fuerint abscondita; quia omnium species malorum, quae in nobis seminantur, ab ejus pessimâ agriculturâ oriuntur; etiamsi mali speciem non omnia praeseferant, unde facile esset ea noscere atque effugere. Verum mala plurima bono oblinita occultat diabolus; sicut aes auro, dulcique cibo laethalem venenum, aut piscium hamum escâ solitâ. Haec est quidem pugna, quae *dextera* vocatur. *Armis* namque *justitiae* monemur a *dextris* et a *sinistris* muniri, ut a millibus, quae a sinistris sunt, manifestis telis, atque a decem millibus, quae sunt a dextris, defendi possimus. Caeterum a quodam in spiritali pugna victore audiui: Quaecumque fuerint, ajebat, diabolica artificiosa stratagemata ad hominum interitum excogitata, ab Angelis veraci protectione custodientibus omnia novi.

Verum aequaliter cunctis providere minime solent: impiis enim et peccatoribus haud sponte adsistunt, sed, tamquam ex necessitate, Dei jussu, ne in finem usque ad judicii tempus pereant. Qui autem in viis sanctitatis et justitiae, juxta Dei placitum, ambulant

hos ultro et benigne protegent. Animae vero purissimae eisque proximae per virtutem et amorem effectae non unus incorporeorum aut pauci, sed turmae Angelorum circumdantes, juxta David, ministrant; quemadmodum et apud Eliaeum caeterosque sanctos videre est.

Haec porro, quae diximus, satis sunt ad ostendendum, Angelos bonos super uos bonam providentiam, malos autem daemones fallaciam malignitatis, quoad usque in corpore sumus, exercere. At in horâ mortis adveniens Angelus ad exigendam animam hominis a se custoditi, si justa fuerit et sancta, gaudet et laetatur; quia benigni sunt Angeli, hominumque amantissimi; et eam assumens laetus cum eâ volat ad intellectualium mansiones, et eam, juxta Paulum, cum perfectorum justorum animabus in caelis quiescere facit, futuramque corporis gloriam ei ostendit et quietis locum, quem in resurrectione recipiet¹. Sicque per vitae aeternae spem gaudio perenni exultat anima justa. Quod si in peccato et in impenitenti malitiâ ei finis advenerit, Angelus sanctus de perditâ (*animâ*) tristatur. Eam nihilominus iracundâ horrendâque formâ assumens tamquam perducens reum ad mortem, educit illam per aërem, ubi aërei daemones eam circumducentes instant, quasi dicentes: »Nostra est haec portio, quia nostram in vitâ suâ obsequabatur voluntatem«. Angelus autem, eam cruciari ac vexari sinit, ut noscat, quibusnam servierit. Tandem daemones eam arripere satagunt, quibus non permittens (*Angelus*) eos corripit, et cum animabus ei complicitibus illam collocat, aeternamque judicii sui sententiam ostendit.

¹ Hanc ipsammet, quam profert modo Clajensis noster, opinionem jam olim quidam tum Graecae tum Latinae Ecclesiae Patres habebant. Longum valde esset eorum verba singillatim referre; praesertim s. Bernardi

Abb. Serm. 2. et 3. et 4. in fest. Omn. Sanctor. Nemo tamen catholicorum post Constitutionem Pontif. Benedicti XII, quae incip. *Benedictus Deus*, hujusmodi opinionem auderet amplecti.

In die
niet cum
vebuntur,
custodit
per resur
Dei subl

Christo,
commisce
sto ad de
cent eos
gloriae
quam se
justis di
linum ac
testes b
largita s
que mar
ostende
sipueru
que pec
moriām

Quia
multis i
subsidi
tum no
cujusvi
ejus ei
daemon
recens
opere
nent
poenit
unusq
recen
colloc
cati j
mana
gravi
enim

In die vero resurrectionis, quando Filius Dei veniet cum Patris gloriâ, et custodes domûs commovebuntur, et desuper sicut aquilae volabunt animae custoditae ab Angelis delatae et unitae cum corpore per resurrectionem ex mortuis incorruptibili; Angeli Dei sublevabunt electos *in lucidis nubibus obviam Christo*, eosque in supernorum exercitum agmina commiscebunt; atque in terram descensos cum Christo ad dexteram ejus in gloriâ collocabunt. Deducent eos cum festinatione ante conspectum throni gloriae ejus; et impios omnes ac peccatores, tamquam servos malos a Domino abalienatos, atque ab justis disjunctos statuent ad sinistram cum rebellium ac daemoniorum Satanae agminibus. Et erunt testes beneficiorum Dei, quae per se filiis hominum largita sunt; atque varias providentias, quas unicuique manifeste et occulte in quovis tempore ac loco ostenderunt, nec non res illas, per quas minime resipuerunt, sed potius Maligni fallaciam voluptatemque peccati sequentes improbi inventi sunt, in memoriam reducent.

Quia tamen boni sunt et benigni erga homines, multis ideirco modis in die judicii erant filiis hominum subsidio. Quando enim ponent in juris staterâ peccatum nostrum et justitiam, in parte justitiae Angelus cujusvis animae custos et omnino conscius operum ejus erit ponens; in parte vero peccati diabolus et daemones. Quum autem isti mala addent minutatim recensentes, quae nos, illis instigantibus, verbo et opere in Dei legem deliquimus, atque in staterâ ponent ea, a quibus non sumus hîc per confessionem poenitentiamque purgati; pondus bonorum, quae unusquisque in se tribus illis modis gesserit, Angeli recensent, atque in alterâ justissimae trutinæ parte collocabunt. Et sicut in terreno foro satagunt advocati judicandorum dilectis favere; sic illi quoque humanae nostrae naturae. Nam omni studio curant, ut gravior sit justitiae pars, levior autem malorum. Quo enim inclinât statera, sive ad peccatum, sive ad ju-

stitiam, secundum singulorum mensuram magnitudinis vel parvitas; ibi iudicii sententia resolvitur. Si ad bonum, ad regnum caelorum aeternamque vitam vocatio fit; si ad malum, ad ignem inextinguibilem aeternumque supplicium cum adversario Satana et cum ejus angelis ejectio. Ingens tamen est discrimen inter utramque amplitudinis et immutationis, gloriae et supplicii sententiam, prout Dominus juste dividit ac praestat, juxta uniuscujusque meritum in misericordiae suae voluntate. Cui gloria in saecula. Amen ¹.

¹ Post hanc Homiliam subjungitur in Mss. Canticus elegantissimus ad caelestium Hierarchia-

rum gloriam ab ipso Nersete nostro concinnatus.

NERSE

HOMILI

*Causa Homiliae
a Beatissimo
sete Gratos*

INITIUM reli-
bemus Greg-
clesiae discip-
solum verbo
mis operibus
ris atque sac-
tus. Rector i-
gionis const-
nae legis au-
Armeniorum
lud: *Pro pat-*
cto successi-
pum² seipso
Et quoniam
bant, Grae-
erant S. Is-
pretarent a

¹ Psal. 44.